

Ensenyament recíproc, un mètode cooperatiu útil per a l'atenció a la diversitat

En aquest article, dues estudiants de Magisteri, dins el marc de l'assignatura de Psicologia Evolutiva i de l'Educació, plantegem un mètode d'aprenentatge cooperatiu, útil per a l'atenció a la diversitat i la comprensió lectora. S'hi comenten, a més, dues experiències vinculades a l'ensenyament recíproc.

Per què l'ensenyament recíproc a l'aula

Doncs perquè és un mètode d'aprenentatge cooperatiu molt útil en el procés de comprensió lectora bàsica. D'una banda, permet a les alumnes i als alumnes ajudar-se a comprendre textos i a exercitar habilitats socials, i, d'una altra, als mestres els serveix de suport per organitzar la classe a partir de la diversitat de l'alumnat i així individualitzar l'atenció i avaluar formativament els estudiants, dues tasques que la gestió tradicional de l'aula no sempre facilita.

Hem basat aquesta experiència en el mètode descrit i desenvolupat en el llibre *Entramats*, dels autors Carles Monereo i David Duran, sobre els mètodes d'aprenentatge cooperatiu i col·laboratiu. Concretament ens hem centrat en

l'ensenyament recíproc, que havien creat i desenvolupat anteriorment Annemarie Sullivan Palincsar i Ann Lesley Brown.

Descripció del mètode

L'ensenyament recíproc (lectura col·laborativa) es considera una variant de l'aprenentatge cooperatiu, perquè sense la participació de totes les funcions (tots els membres de l'equip) no es podria realitzar la tasca i perquè cada funció necessita l'anterior per poder ser realitzada.

La idea bàsica d'aquest mètode és que l'alumnat s'ensenyi reciprocament. Cadascú realitza una funció diferent però complementària per assolir una tasca comuna: la lectura comprensiva d'un text.

En les activitats d'ensenyament recíproc s'intenta que cada membre de l'equip faci una de les funcions mentals que qualsevol bon lector fa simultàniament i de manera automàtica o inconscient: identificar les idees principals del text i resumir-les, fer-se preguntes, respondre les preguntes i anticipar informació nova abans de llegir-la.

Fases d'aplicació

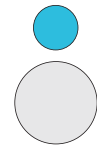
Selecció del grup

La selecció hauria de fer-la el professorat, per tal de formar grups heterogenis de quatre alumnes d'acord amb el nivell de competències dels membres respecte del tipus de tasques que cal realitzar.

Formació inicial a l'alumnat en les funcions que cal realitzar

Llegir i resumir: Llegir en veu alta i sintetitzar les idees principals del fragment llegit per mitjà de la recerca i el subratllat de paraules clau i de la parafrasi. El primer alumne del grup llegirà el text i farà un resum de les idees principals que conté.

Llegir i resumir

Fer preguntes: formular interrogants complexos i rellevants sobre el contingut del fragment.

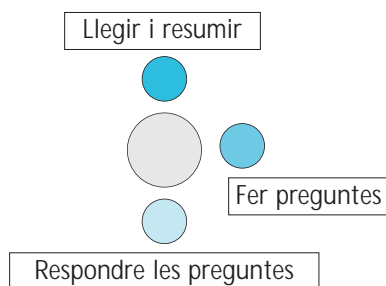
Llegir i resumir

Fer preguntes

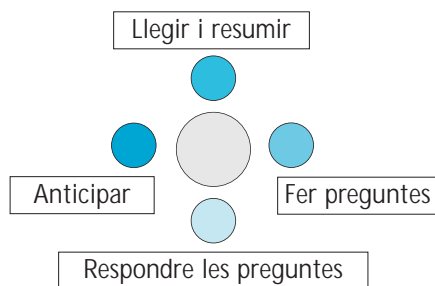
L'alumne del costat formularà preguntes sobre la part del text que ha llegit i que ha resumit el seu company o companya.

Respondre: tancar les preguntes formulades per tal d'assegurar el domini del contingut del text.

A continuació, el tercer alumne del grup respondrà les qüestions plantejades per l'alumne anterior.

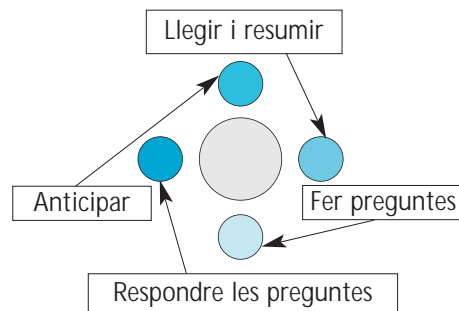
Anticipar: donar indicacions per tal de po-

der estimar el contingut del fragment seguint a través d'interrogants o d'hipòtesis. El darrer alumne del grup formularà hipòtesis sobre com creu ell que continuarà el text.

Canvi de funcions

La funció que desenvolupen els estudiants és rotatòria. En principi, per a cada nou fragment de text seria aconsellable variar la funció de cadascú, però, en tot cas, això dependrà de la correcta assimilació de la funció corresponent per part de cada membre del grup.

Avaluació

Com en la majoria de mètodes cooperatius, l'avaluació es fa a través d'una activitat que ha de dur a terme l'equip, tot posant en joc la informació que ha

obtingut de la lectura del text. Acostuma a tenir una nota única per grup.

Paper de l'ensenyant

En els mètodes d'aprenentatge cooperatiu, el paper de l'ensenyant és fonamental. No es tracta pas de deixar simplement que els alumnes interactuïn entre ells o de posar-los en grup confiant que ja n'aprendran. Així doncs, quina funció té el mestre o la mestra en aquesta activitat?

Abans que comenci el treball d'equip

Seleccionar els equips per tal que siguin heterogenis, ja que en l'aprenentatge cooperatiu les diferències entre alumnes són necessàries i positives, i, almenys la primera vegada, cal explicar les quatre funcions als estudiants.

Durant el treball d'equip

Proporcionar ajut individual a aquells alumnes que requereixin suport per desenvolupar la seva funció dins del grup. Observar com treballen les alumnes i els alumnes en els diferents equips: fer ava-

luació formativa continuada, conèixer el pensament de l'alumnat.

L'ensenyant, en definitiva, ha de modelar les diferents funcions que realitza cada alumne i ha de fer un seguiment de com s'acompleixen, intentant millorar la seva qualitat i complexitat.

Després del treball en equip

El mestre o la mestra ha d'avaluar el treball elaborat pel grup a partir d'unes preguntes de comprensió sobre el tema treballat. S'ha de considerar tant el contingut del text com les habilitats socials de treball en equip.

Experiències

La primera experiència, la vàrem realitzar a l'escola d'adults La Concòrdia, de Sabadell, amb un grup de dotze persones d'entre quaranta-cinc i seixanta-set anys, del nivell de certificat. Amb aquest grup s'estava duent a terme un taller de lectura per tal de treballar la comprensió lectora a partir de llibres d'interès general. La nostra experiència,

la vàrem desenvolupar amb l'inici d'una nova lectura, el primer capítol del llibre *Como agua para chocolate*, de Laura Esquivel. Primerament, vàrem fer als alumnes una descripció del mètode i de les seves fases. Després, la mestra va formar tres grups de quatre persones, tenint en compte les habilitats lectores de l'alumnat. En aquest sentit, la qualitat de la lectura era prou bona com per poder dur a terme aquest tipus d'activitat.

Tot i que la comprensió lectora era bona, amb els resums hi vàrem tenir més problemes, ja que els costava expressar amb les seves paraules allò que deia el text. Se'ls va haver d'ajudar donant-los pistes i referències per tal que anessin sintetitzant les idees principals del text.

En el procés de fer preguntes, no n'hi va haver cap de comprensió literal, per la qual cosa l'objectiu havia quedat assolit. Però com que hi havia alumnes que no sabien gaire què podien preguntar, se'ls va referir algun passatge del text per fer-los adonar de qüestions que podrien formular.

Les respostes van ser totes molt encertades, no va haver-hi dificultats per respondre les qüestions, i a més tothom

volia participar en el que s'havia formulat, en aquest cas no es respectaven gaire els rols i tothom hi deia la seva.

Arribats al punt de la hipòtesi, i després de fer la lectura de la segona part, quan ja estaven més posats en matèria i més desinhibits, cadascun va fer la seva suposició, argumentant com i per què passarien alguns fets i no uns altres. En aquest punt, els rols es tornaven a perdre, ja que tothom hi volia fer la seva aportació donant suport o contradient el que havia dit el primer que havia fet la hipòtesi.

L'actitud dels alumnes i les alumnes durant tota l'activitat va ser positiva. Van entendre molt bé el procediment d'aquest mètode i els va agradar la nova manera de tractar la lectura.

Aquest procediment demostra que l'ensenyament recíproc és un mètode que pot funcionar perfectament amb persones adultes. En aquest cas, no els ha suposat cap problema comprendre la mecànica de l'activitat, d'altra banda senzilla, i tampoc no han tingut dificultats a l'hora de desenvolupar els diferents rols, i han fet una lectura comprensiva que ha quedat palesa en les preguntes, les respostes i les hipòte-

sis que han realitzat. Hem de tenir en compte que per a aquest grup d'adults ha estat un repte el fet de treballar la lectura d'una manera diferent, ja que estan acostumats a llegir individualment, i el canvi proposat els representa un esforç afegit.

La segona experiència, la vàrem realitzar amb un grup de vint-i-quatre alumnes de primer curs d'ESO de l'IES Vallès de Sabadell. Presentem una actuació en un crèdit de ciències socials amb material extret del mateix temari del professor de l'assignatura: «El neolític».

L'activitat va estar guiada només per una de nosaltres, ja que volíem acostar l'experiència tant com fos possible a la realitat de l'aula. Després de fer la descripció del mètode, el professor habitual de l'assignatura va formar els grups. Aquests alumnes ja no tenen cap dificultat pel que fa a la lectura. Els resums tampoc no van significar cap problema, i d'això es desprèn que la seva comprensió lectora és bona.

Les qüestions que es formulaven eren obertes i significatives, ja que tenien molt clar quin tipus de preguntes requeria l'activitat.

Tothom va respondre les preguntes

dels companys i companyes, però n'hi va haver alguns que van necessitar més temps per donar la resposta, i vàrem constatar que era perquè el grau d'implicació amb l'activitat era tan gran que volien fer el seu rol adequadament.

En general, les hipòtesis van ser força elaborades, coherents i encertades, tenint en compte la continuació del text.

En aquest cas, hem observat que el mètode també funciona perfectament amb alumnes d'ESO. No es van sentir estranys amb la nova manera de treballar, els va ser molt fàcil d'entendre'n la mecànica i van respectar els rols durant tota la sessió.

Conclusions

Tot i que som conscients que una única sessió és poc temps perquè les alumnes i els alumnes se sentin còmodes treballant d'una manera diferent i nova per a ells, la nostra valoració és positiva, ja que s'han aconseguit les fites que el mètode es proposa: emprar la capacitat d'ajut que poden oferir-se els alumnes per millorar la comprensió lectora. Treba-

llar cooperativament requereix temps, ja que cal aprendre el mètode i les habilitats socials que s'hi posen en joc. Potser per això caldria que el mètode fos utilitzat de forma sistemàtica i regular, per treure més profit de la inversió de temps que comporta utilitzar-lo per primera vegada.

Aquest mètode és molt indicat per a lectors no experts, ja que reben més ajuda. No obstant això, per a lectors experts és útil en textos complicats o en d'altres idiomes. Els textos, sigui quin sigui el nivell de comprensió lectora, no poden ser fàcils, han d'estar en la línia del nivell potencial de l'alumne per tal que, treballant cooperativament amb el grup, arribi a comprendre'l. Els alumnes i les alumnes, generalment, s'han mostrat entusiasmats davant d'una activitat nova, i això influeix favorablement en el desenvolupament de la tasca al principi. Cal notar que un ús regular o sistemàtic del mètode posteriorment abaixarà el caràcter de novetat, però, en canvi, millorarà l'efectivitat en l'assoliment dels objectius.

Finalment, volem destacar que aquest mètode cooperatiu és molt útil i profitós pel que fa a la comprensió lec-

tora en qualsevol nivell d'ensenyament i en funció de la dificultat del text, i això ho hem pogut constatar en aquestes experiències que hem dut a terme.

HEM PARLAT DE:

- Aprenentatge cooperatiu.
  - Atenció a la diversitat.
  - Comprensió lectora.
-

Bibliografia

DURAN, D.; MONEREO, C. (2001): *Entremats: Mètodes d'aprenentatge cooperatiu i col·laboratiu*. Barcelona. Edebé.

PALINCSAR, A.; BROWN, A. (1984): «Reciprocal Teaching of comprehension-fostering and metacognitive strategies». *Cognition and Instruction*, núm. 1, p. 117-175.

ROSENSHINE, B.; MEISTER, C. (1994): «Reci-

procal Teaching: A review of the research». *Review of Educational Research*, núm. 64, 4, p. 479-530.

Anna Calvo
M. Dolors Mitjà

mariadolors.mitja@campus.uab.es